

Stiftelsen norsk Okkupasjonshistorie, 2014

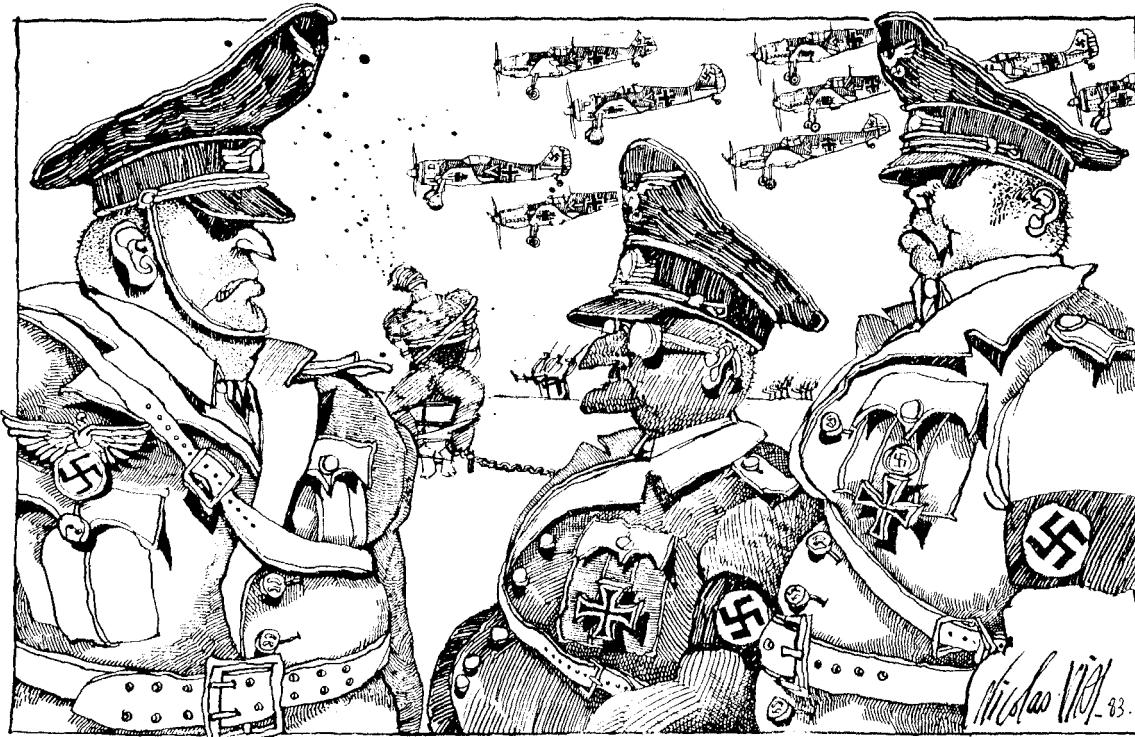
108382

Da ikkje-krigen vart verdenskrig

Bind 3 av «Norge i krig» fortel om hendingane som førte til at ikkje-krigen blei til Andre verdenskrigen gjennom åtaka på Sovjetunionen 22. juni 1941, på USA i Pearl Harbor 7. desember. Også i dette bindet fortel fotografi på glimrande visuell måte meir enn vi kunne lese i historiebøker for tjuvfem år sidan. Dette er resultatet av at fotokunsten blir utnytta maksimalt i dette verket, slik vi også har sett dome på tidlegare i nyare historieverk.

Bøker

SVEIN BLINDHEIM

NICLAS VIAL

Bilda visualiserer sider ved krigs- og okkupasjonshistoria som til no har lege skjult i arkiv og private album. Tyske soldatar er hovudleverandørar, men også NS-arkiv og frontkjemparar hjelper til. Bilda kastar, om ikkje nytt lys, så ialfall eit anna lys og perspektiv over krigen og okkupasjonskvardagen. Kanskje er fargebilda spesielt gode. Endeleg har altså historikarane tilpassa seg den rivande utviklinga i fotokunsten, lat oss seie, dei siste femti åra. Det kan ein kalle ein bilderevolusjon. Likevel, ordet er framleis viktigast.

Lufta reinska

Eitt hovudpunkt hos Greve er at Norges krigs- og okkupasjonshistorie er ein integrert del av den større krigen, og at hennene i vart land var resultatet av og reflekterte situasjonen på dei større slagmarkene. Kanskje får han ikkje godt nok fram den fundamentale endringa i folk flest sitt syn på krig og okkupasjon etter 22. juni 1941. For åta-ke' på Sovjetunionen var utsikt heilmørke, etterpå kunne ein skimte lys langt, langt borte, sjølv om dei første vekene var ei påfresting. Sidan venskaps- og ikkjeåtakspakta mellom Tyskland og Sovjetunionen i august 1939, enda sterkare frå og med Vinterkrigen i Finland, hadde kommunismen i aust vore einlydig framstilt som trugsma-

let mot Norge – noko som i praksis fekk katastrofale følgje 3. april. *Følgjene av dette synet, med oppsladdinga lengst nord i Norge, er enno ikkje dekkja skikkeleg i norsk historieskriving.*

Med åtaket 22. juni 1941 blei lufta reinska, nytt hap blei tent, sjølv om generalane og andre forstasegpaarar spadde Tyskland siger i løpet av nokre få månader. Krigen var slutt, skreiv norske frontkjemparar heim til Norge på ettersommeren, og reflekterte synet til den tyske krigsleiinga. Engelske og andre forstasegpaarar hevda stort sett same synet.

NS-folk hadde alt eksponert seg, men no hoppa etterkvart majoriteten av folket ned fra gjerdet dei hadde sete på til no. Haldningskamp på det stille hadde vi nok hatt for. Men først no kan vi beskjedent byrje å snakke om motstandskamp. Egentleg ikkje mot tyskarane, men i alle fall mot NS.

Redusert glansbilde?

Boka gar grundig inn på korleis åtaket i juni 1941 skjedd over norsk territorium. Åtaket

under general Dietl for å ta Murmansk lukkaast aldri, sjølv om dei slik frontkjemparar fortel, kunne høyre larmen fra toga langt i aust når vinden stod imot. Ein kunne ønskt sterkare fokusering på verknaden av indoktrineringa i avisene, Aftenposten t.d., og ikkje berre i okkupasjonstida, men av langtidsvinsten som blei innhausta no etter ti-års påverknad. Fritt Folk er uinteressant i denne samanheng. Men dette kapitlet kjem kanskje seinare?

Boka gir den tyske gjennomsnittssoldaten godt skussmål. Terboven og SS-politiapparatet derimot er ei anna sak. Terboven star att som ein tarveleg fyr. Han regjerte hardt, men ikkje ekstra hardt. Alt er relativt i denne samanhengen. Greve samanliknar t.d. styringa av Norge og Nederland, og her kjem den favoriserte støda til Norge klart fram.

Dei norske jødane gjekk det likevel ikkje so godt med, og det blir sagt i klartekst at det var «gode» nordmenn som angav og arresterte dei. Eg undrast ikkje; polititeneestemenn i alle land star så menn til teneste for kven som heist etter oppskrifta «ordre er ordre». Sjølv om rakkarane altså ikkje var NS, og følgelegg gjekk fri ved det sakalla landssvikoppgeret, burde Greve ikkje ha vore til dei grader varsum med detaljopplysningane. På den andre sida er eg glad for at han tonar ned den til no altfor heroiserande framstillinga av alle som ikkje var NS. På sikt bidrar bind 3 kanskje til at «Look to Norway»-glansbildet blir redusert til rimelegare storleik.

Vendepunktet

Nar forfattaren spekulerer på

kva som var vendepunktet i krigen, anten åtaket på Sovjetunionen, nederlaget ved Stalingrad, eller «om kanskje noen vil nevne den vestallierte invasjon i Frankrike» 6. juni 1944, er eg mindre i tvil. *Vendepunktet var åtaket i aust juni 1941. All seinhaustes same året, då åtaket stogga opp framfor Moskva, og då Leningrad heller ikkje fall, var det klart at Tyskland aldri kunne vinne over Sovjetunionen. Men framleis var det fleire nogelegheiter for kva sluttresultatet kunne bli. Med Stalingrad og dei mange slag som går under namnet Kursktaget, var det eit spørsmål om kor lenge Tyskland kunne halde ut. Tyskland var dømt til undergang lenge før landgangen i Normandie, og Storbritannia og USA sitt bidrag til sluttigeren i Europa var heller magert.*

Mange frontkjemparar blei drivne av idealisme, seier Greve. Det er uvanlege tonar i Norge. 4894 av dei fekk eit hardt oppgjer etter 9. mai 1945. Kvar femte blei drepen, og fleire enn vanleg blei sara. 13 Røde Kross-søstre blei også drepane; dei som vende heimatt fekk harde dommar (i strid med folkeretten, min, SBS merknad).

Raids på norskekysten blir godt dekkja, utan dei vanlege helteadjektiva. Boka får godt fram kor feil tyskarane likevel vurderte sjansane for åtak over havet mot kysten vår, og korleis heroiserande framstillinga av alle som ikkje var NS. På sikt bidrar bind 3 kanskje til at «Look to Norway»-glansbildet blir redusert til rimelegare storleik.

de her, og andre stader, er det skeivheiter og småmanglar i framstillinga.

Nøktern og påliteleg

Skal du forstå hendingar og straumdrag i tida, må du ha kjensskap til vår felles fortid. På grunn av den storpolitiske todelinga av verda sidan 1945 – for manges vedkommande sidan bolsjevikerevolusjonen i 1917 – må vi sjå på USA og Sovjetunionen i *sant historisk perspektiv*. Sanninga får ingen ved å lese t.d. Aftenpostens daglege indoktrineringssjournalistikk og dose av kald krig. Tvert om bidrar den nemnde avisa og legio andre til å vedlikehalde og sementere endå fastare myter og legendar på godt, representert ved USA, og vondt, det vil seie Sovjetunionen. Resultatet er at folk sit fastlåst i eit på mange måtar uhistorisk perspektiv med omsyn til vår eiga tid. Litt kan bind 3 medverke til å bote på dette.

Sjølv om det er detaljar i boka eg er usamd i, er ho stort sett påliteleg, nøktern, sakleg og fri for tabloide vurderingar. Å samanlikne med bind 1 og 2 er både urettferdig og umogleg. Generelt kan ein kanskje seie at ho iallfall er meir tradisjonsbunden enn spesielt boka til Grimnes, som delvis delvis omvurderte skuld og ansvar for 9. april og det sviande nederlaget, men som korpje fekk med heile premisset for 9. april, som er skjemd av ein del skeivskap, og som heller ikkje trekte konklusjonen til strekkelegg langt nok i motsetning til vår eiga tid. Litt kan bind 3 medverke til å bote på dette.

Tm Greve:
«Verdenskrig»
Bind 3 av «Norge i krig»
Aschehoug, 1985

STORTINGET Renholdsbetjenter

Daglig arbeidstid 4½ time fra kl. 06.00. Arbeidstøy holdes. Stillingene er lønnet i lønnsstrinn 7 – 15 i Statens lønnsregulativ, p.t. kr. 53.421 – 70.378, samt lønnsstrinn 3 på tilleggsregulativet, p.t. kr. 4.105 pr. år. Avlønningen er avhengig av tidligere relevant praksis. Omsorgsarbeid regnes med etter gjeldende regler. Fra lønnen trekkes 2 % innskudd til Statens pensjonskasse. For stillingene gjelder ½ års prøvetid.

Nærmere opplysninger fas ved henvendelse til husøkonom Ingrid Stolan eller assisterende husøkonom Mette Mæland, tlf. 31 36 60 eller 31 36 61 mellom kl. 10.00 – 15.00.

Soknad vedlagt kopier av attester og vitnemål sendes til Stortingets administrasjon, Karl Johansgt. 22, 0026 Oslo 1, innen 30/1-86.